

Millet Bahçelerinin Kamusal Açık Mekânlar Olarak Kalite Analizi: Ümraniye Millet Bahçesi Örneği

Bahar Ferah^{a1,*}, Oğuzhan Poyraz^{b2}

^a Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, İstanbul, Türkiye

^b Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mimarlık Doktora Programı, İstanbul, Türkiye

Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi (2025) 7 (1): 11:19

<https://doi.org/10.47769/izufbed.1575366>

¹0000-0001-7951-9734; ²0000-0003-2472-7311

YAYIN BİLGİSİ

Yayın geçmişi:

Gönderilen tarih: 29 Ekim 2024

Kabul tarihi: 15 Aralık 2024

Anahtar kelimeler:

Kamusal Mekân,

Mekân Kalitesi,

Millet Bahçesi,

Ümraniye,

İstanbul.

ÖZET

Kamusal mekân, bir ülkede yaşayan herkesin ortak kullandığı alanlardır ve şehir yaşamında bireylerin bir araya geldiği başlıca yerlerdir. Bu alanlar, kullanıcıların kültürel deneyimlerini paylaşarak yeniden keşfettiği mekânlardır. Kaliteli mekânlar, iyi deneyimler ve iletişim fırsatları sunarak önem kazanır. Mekân kalitesi geçmişten günümüze önemini korumuş, bu konuda çeşitli parametreler geliştirilmiştir. Türkiye’de son dönemde sıkça gündeme gelen millet bahçeleri, şehir sakinlerinin kullandığı önemli kamusal açık alanlardır. Osmanlı dönemindeki modernleşme hareketleriyle ortaya çıkan millet bahçesi kavramı, günümüzde ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden canlanmıştır. Bu kapsamda tamamlanan ve inşası süren birçok millet bahçesi bulunmaktadır. Bunlardan biri, İstanbul Ümraniye’deki Ümraniye Millet Bahçesi’dir. Ümraniye’nin son yıllarda hızlanan gelişimi, yapı sayısını artırırken yeşil alan miktarını azaltmış ve sosyokültürel çeşitliliği artırmıştır. Bu durum, Ümraniye Millet Bahçesi’nin önemini daha da artırmaktadır. Bu çalışmada, Ümraniye Millet Bahçesi’nin mekân kalitesi değerlendirilmektedir. Fiziksel ve duyuşal parametreler incelenmiş; fiziksel değerlendirme infografik haritalar ve saha görselleriyle, duyuşal değerlendirme ise kullanıcı anketleriyle yapılmıştır. Elde edilen bulgular grafikler ve analizlerle sunulmuş olup, çalışmanın diğer millet bahçeleri ve benzeri kamusal alanlar için yol gösterici olması amaçlanmıştır.

Quality Analysis of National Gardens as Public Open Spaces: The Example of Ümraniye National Garden

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 29 October 2024

Accepted: 15 December 2024

Key words:

Public space,

Space Quality,

National Garden,

Ümraniye,

İstanbul

ABSTRACT

Public spaces are areas shared by everyone in a country and play a vital role in city life, bringing individuals together. These spaces enable the exchange and rediscovery of cultural experiences. High-quality public spaces provide better experiences, discoveries, and communication opportunities, making the concept of spatial quality increasingly important. Although there is no universally accepted approach, researchers have identified common parameters to assess space quality. Public gardens, a type of public space, have gained attention in Turkey due to urban needs. Originating during the modernization efforts of the Ottoman period, they are now re-emerging, with many being completed or under construction. One such example is the Ümraniye Public Garden in Istanbul's Ümraniye district. Rapid development in the area has led to more buildings, less green space, and greater socio-cultural diversity, increasing the garden's significance. This study evaluates the spatial quality of Ümraniye Public Garden by examining physical and sensory parameters. Physical aspects were assessed using infographic maps and field studies, while sensory criteria were evaluated through user surveys. Findings, presented through graphics and analyses, aim to guide the design and improvement of other national gardens and similar public spaces.

1. Giriş

İnsan hayatının merkezinde yer alan kentler, tarih boyunca sürekli değişen ve dönüşen dinamik alanlar olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Kentlerde meydana gelen değişim ve dönüşümler dolaylı olarak insanları da değiştirip dönüştürmektedir (Uzgoren, 2016). Bu dinamizm içinde farklı kullanıcılar, mekanlar ve donatılar barındıran kentlerde, tüm

çeşitliliklerin bulunduğu alanlar kamusal mekânlar olmuştur. Kamusal mekân farklı meslek gruplarında giderek artan bir araştırma alanı haline gelmektedir (Carmona, De Magalhaes ve Hammond, 2008; de Souza e Silva ve Frith, 2012; Hou, 2010; Low ve Smith, 2005; Orum, Neal ve Editors, 2010; Parkinson, 2012; Sadeh, 2010; Watson, 2013). Doğa insanoğlunun varoluşundan bu yana mekân planlamasında önemli bir etken olmuştur (İmert, 2021). Kentlilerin temel

*Sorumlu yazar.

E-mail adresi: baharak.fareghi@izu.edu.tr (Bahar Ferah)

bütünleşme aracı olarak kabul edilen kamusal mekânlar, kent sakinlerinin kültürel birikimlerini paylaştığı, aktardığı ve yeniden öğrendiği alanlar olarak görülmektedir (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009). Madanipour (2015) ve Jacobs (1961) kamusal mekânları kentlilerin ücretsiz olarak kullanabildiği alanlar olarak tanımlamışlardır.

Günümüzde sosyal değişimler, kent ölçeğindeki dönüşümün artmasına neden olup kamusal mekânın değişik işlevleri, çok sayıda kullanıcısı, manzaraları ve temiz havasıyla toplumsal olarak ilgi odağı haline gelmektedir (Gehl ve Gemzoe, 2004). Kamusal açık alanlar, farklı şekillerde karşımıza çıkar ve her biri koruma, rekreasyon, doğayla etkileşim, zihinsel ve sosyal sağlığı destekleme gibi önemli işlevler taşır (Lynch, 1981). Özellikle İstanbul gibi metropollerde doğayla etkileşim, zihinsel ve sosyal hayatın desteklenmesi genellikle yeşil alanlarla sağlanmaktadır. Yeşil alanlar, insanın ruh ve beden sağlığı üzerinde önemli ve göz ardı edilemeyecek olumlu etkiler sağlar (Sanesi, Laforzezza ve Bonnes, 2006). Yeşil alanlar doğanın benzerinin kentsel hayata uyarlanmasını sağlayıp, kültürel aktivitelerle birleştirilmesidir (Ozdemir ve Ozdemir, 2019). Bununla birlikte toplumsal iletişimin meydana geldiği kültürel odak noktaları olarak da açıklanabilmektedir (Kerem Öztürk, Ferah ve Tunca, 2022). Araştırmalar, yeşil alanlarda yaşayan mahalle sakinlerinin, betonlaşmış bölgelerde yaşayanlara kıyasla daha güçlü sosyal bağlara sahip olduğunu ortaya koymuştur (Sherer, 2003). Son yıllarda Türkiye’de yeşil alan kullanımı ihtiyacı millet bahçeleri ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Osmanlı döneminde Tanzimat Fermanı ile ortaya çıkan millet bahçeleri kavramı günümüzde halkın ihtiyaçlarına istinaden tekrar gündeme gelmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından millet bahçeleri; halkın doğa ile buluşmasına vesile olan, rekreatif gereksinimleri karşılayan, afet zamanlarında şehirde yaşayanların toplanma alanları olarak kullanılabilen yeşil alanlar olarak tanımlanmaktadır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019).

Gelişen İstanbul’un sanayi, üretim ve ihracat ihtiyacını karşılayan en önemli ilçelerinden biri de Ümraniye’dir. Bu sebeple son yıllarda hızla gelişen ve İstanbul’un en çok göç alan ilçelerindendir. Dolayısıyla sosyokültürel ve gelir sınıfı bakımından en çok insan çeşitliliğine sahip ilçeleri arasındadır. Hızla artan nüfus ilçede betonlaşmayı artırmış ve yeşil alan ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. İlçedeki bu ihtiyaca binaen daha önce Hekimbaşı Mesire Alanı olarak kullanılan 2019 yılından itibaren ise millet bahçesi olarak kullanılmaya başlayan Ümraniye Millet Bahçesi’nin varlığı önem kazanmaktadır. Şehirlerde meydana gelen dönüşümler yaşam standartlarını ve farkındalığı artırmış, dolayısıyla kamusal mekân bilinci artmıştır. Artan bilinç kamusal mekânda mekân kalitesini talep etmektedir. Mekân kalitesi hakkında literatürde çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu alanda literatürde en çok karşılaşılan araştırmacılar Kevin Lynch, Jack Nasar, William Whyte, Jan Gehl, Matthew Carmona’dır. Bu araştırmacılar mekân kalitesi hakkında çeşitli parametreler ortaya koymuşlardır. Parametreler genel olarak fiziksel ve duysal olarak sınıflandırılabilir.

Makale kapsamında öncelikle kamusal mekân, mekân kalitesi, millet bahçesi, Ümraniye ilçesi ve Ümraniye Millet Bahçesi hakkında literatür taraması yapılmıştır. Mekân kalitesi literatür taraması sırasında en çok karşılaşılan beş ismin ortaya koyduğu parametreler fiziksel ve duysal olarak ayrılmıştır. Fiziksel parametreler infografik harita ve fotoğraflar

üzerinden, duysal parametreler ise anket yapılarak değerlendirilmiştir. Fiziksel ve duysal parametreler doğrultusunda örneklem olarak seçilen Ümraniye Millet Bahçesi’nin mekân kalitesinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Makalenin mekân kalitesi üzerinde yapılacak olan çalışmalar için yardımcı bir kaynak oluşturması amaçlanmıştır.

2. Kamusal Mekân ve Mekân Kalitesi

Sözlükte kamu kavramı, ülkede yaşayan vatandaşların tümünü ifade ederken kamusal mekân kavramı kamuya ait alanları ifade etmektedir (TDK, 2024). En eski şehir kalıntılarının da gösterdiği üzere, insan yerleşimleri her zaman sokaklar, pazarlar ve tapınaklar gibi ortak alanlarla birbirine bağlanan ev bölgelerinin birikiminden oluşmuştur (Benevolo, 1980; Morris, 2013). Bu alanlar, tüm kent sakinlerinin kullanımına açık ve kapsayıcı alanlardır. 1960’lardan itibaren, kamusal mekân kavramı literatürde farklı yaklaşımlarla sıkça tartışılmaya başlamış ve ilk olarak Jürgen Habermas tarafından tanımlanmıştır. Habermas (2018) kamusal mekânı, kişilerin toplumu ilgilendiren bir konu hakkında düşündükleri, tartıştıkları ve ortak bir görüş oluşturdıkları mekanlar olarak tanımlanmaktadır. Arendt’e (2021) göre ise kamusal mekân için kişilerin kendilerini gösterdiği ve herkes tarafından algılanabildiği yerdir. Madanipour (2015) ve Jacobs (1961)’e göre kamusal mekânlar kentlilerin ücretsiz olarak ulaşabildiği alanlardır. Türkiye’de kamusal mekân tanımları 1980’li yıllardan itibaren görülmeye başlamıştır. Tekeli (1999), herkesin görüşebildiği alanlar olarak tanımlarken Tanyeli (2011) şehirde yaşayan tüm insanların dolaylı olarak kullandığı ve herkesi ilgilendiren alanlar olarak tanımlamıştır. Açık alanlar ve parklar sadece doğal ve hoş bir çevre sunmakla kalmaz, bununla birlikte şehirdeki yaşam kalitesini de artırır (Bolund ve Hunhammar, 1999; Chen ve Jim, 2008; Jensen, Persson, Guldager, Reeh ve Nilsson, 2000).

Yaşam kalitesinin artması ise mekânın kalitesi ile doğrudan ilişkilidir. Kalitenin sözlük anlamı herhangi bir bakımdan üstünlük olarak verilmektedir (TDK, 2024). Yaşam kalitesinin kentsel alanlardaki boyutu, fiziksel, sosyal ve ekonomik çevreler dahil olmak üzere daha geniş bir perspektifte çevresel faktörlerle bağlantılı olarak incelenmiştir (Das, 2008). Yapılacak fiziksel mekânlarla şehirlerde karakter oluşturulması, şehirde refah ve mutluluğun artırılması kalite açısından önem arz etmektedir (İnceoğlu, 2007). Şehirlerde kamusal mekân kalitesi, kişisel sınırlarının dışına çıkan tüm insanları etkilemektedir. Kamusal mekânların kişisel mekânlardan daha fazla kişi tarafından kullanılması, talebi ve rekabeti artırarak bu mekânları daha önemli hale getirmektedir.

Mekân kalitesi hakkında çok sayıda araştırma yapılmıştır. Araştırmacılar mekâna kendi yaklaşımlarına göre çeşitli parametreler ortaya koymuşlardır. Mekân kalitesi hakkında literatür araştırması yapıldığında bu alanda en çok karşılaşılan isimlerin Kevin Lynch, Jack Nasar, William Whyte, Jan Gehl ve Matthew Carmona olduğu görülmektedir. Kevin Lynch (1981) kaliteyi ölçebilmek için duygu, canlılık, erişim, uygunluk ve kontrol olmak üzere beş adet parametre belirlemiştir. Jack Nasar (1998) doğallık, bakım, açıklık ve tanımlanmış mekân, tarihsel önem ve düzen olmak üzere beş adet; William Whyte (2000) ise; aktivite çeşitliliği, ulaşılabilirlik, imaj, konfor ve sosyal faaliyetlerin desteklenmesi olmak üzere dört; Jan Gehl (Hayter, 2006) zevk, koruma ve konfor olmak üzere üç; Matthew Carmona

(2010) düzen, temizlik, çekicilik, erişilebilirlik, kapsayıcılık, rahatlık ve yaşanabilirlik olmak üzere yedi adet parametre belirlemiştir. Çizelge 1 bahsi geçen kuramcıların mekân kalitesi üzerindeki ortaya koydukları kriterleri özetlemektedir.

Çizelge 1. Kamusal mekân kalitesi hakkında çalışma yapmış olan önde gelen araştırmacıların mekân kalite parametreleri

Lynch (1981)	Canlılık, duygu, uygunluk, erişim, kontrol
Nasar (1998)	Doğallık, bakım, açıklık, tanımlanmış mekân, tarihsel önem, düzen
Whyte (2000)	Ulaşılabilirlik, aktivite çeşitliliği, konfor, imaj, sosyal faaliyetlerin desteklenmesi
Gehl (2006)	Koruma, konfor, eğlence
Carmona (2010)	Temizlik, düzen, erişilebilirlik, çekicilik, rahatlık, kapsayıcılık, yaşanabilirlik

Bu parametreler detaylı bir şekilde incelendiğinde mekân kalitesi parametrelerinin iki ana kategoride sınıflandırılması mümkündür: Fiziksel ve duyuşal kriterler. Çizelge 2, bu bağlamda mekân kalitesi üzerinde yapılan literatür taraması sonucundan elde edilen verileri fiziksel ve duyuşal parametreler olarak ortaya koymaktadır.

Çizelge 2. Mekân kalitesi bağlamında literatür taraması sonucunda öne çıkan fiziksel ve duyuşal parametrelerin sınıflandırılması

Fiziksel Parametreler	Uygunluk, erişim, kontrol, bakım, açıklık ve tanımlanmış mekân, tarihsel önem, düzen, aktivite çeşitliliği, sosyal faaliyetlerin desteklenmesi, koruma, temizlik, kapsayıcılık
Duyuşal Parametreler	Canlılık, duygu, doğallık, konfor, imaj, eğlence, çekicilik, rahatlık, yaşanabilirlik

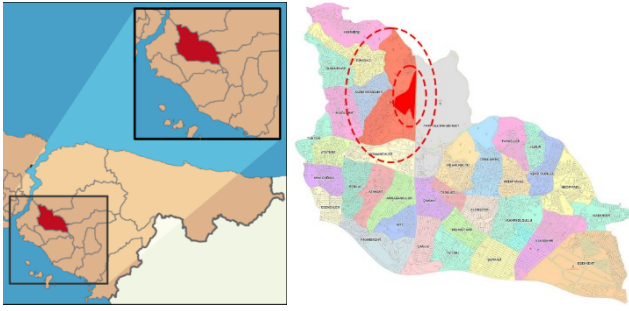
3. Kamusal Mekân Olarak Millet Bahçeleri

Tarihi süreçte kültür, sanat eserlerinin en önemli belirleyicilerinden biri olmuştur. Mimari tasarımda Türk bahçeleri de Türk kültürünü yansıtan önemli unsurlardan biridir (Tazebay ve Akpınar, 2010). Bahçeler kültür mirasının toplumdaki yansımalarından biridir. Aynı zamanda, ideal bir dünyanın tasarlandığı mekân olarak da tanımlanır (E. Gültekin, 1991). Geleneksel Osmanlı düşüncesinde, yeşil alan kavramı genellikle açık veya tasarlanmamış doğal yeşil alanları ifade etmektedir. 16. yüzyılın sonlarına kadar İstanbul'daki park olarak nitelendirilebilecek tüm yeşil alanlar padişahın av bahçeleri ve görevlilerin konakladığı köşklere olmaktadır (Çelik, 2019; Gürkaş, 2003). 18. yüzyılın başından itibaren Lale Devri ile Osmanlı sosyal yapısında modernleşme hareketleri görülmektedir. Modernleşme hareketleriyle birlikte İstanbul başta olmak üzere kamusal mekânlarda dönüşümler başlamış ve yeşil alanlar da bu dönüşümlerden etkilenmiştir. Bu dönemde toplumun elit

kesiminin batıya özgü yaşam tarzını benimsemesiyle birlikte sarayların iç avluları, boğazdaki bahçeler ve konut bahçeleri gibi özel alanlar dışında, mesire yerleri olarak bilinen doğal yeşil alanlar ve bahçeler halkın kullanımına açık hale getirilmiştir. Dolayısıyla kentlerde müdahale ve rekabet hırsları artmış ve kamusal mekân güç savaşlarının yaşandığı bir alan haline gelmiştir. Yerli ve yabancı elitlerin desteklediği yeni kentsel açık yeşil alanlar, halkın geleneksel yaşam tarzlarıyla çatışma içine girdiği bir mücadele sahasına dönüşmüştür (N. Gültekin, 2015). Yaşanan kaos Osmanlı halkını tanımlayan kavramların yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini göstermiştir. Ümmet ve millet kavramlarının birleştirilerek, tüm halka millet adı verilmiştir. Böylece millet olarak anılan gayrimüslim halkın ümmet olarak anılan Müslüman halktan ayrılmaması amaçlanmıştır (Çelik, 2019; Memlük, 2017). Millet Bahçeleri kavramı böyle bir ortamda ortaya çıkıp toplumdaki bütünlüğü ifade eden bir kavram olarak nitelendirilmiştir. Bu dönemde yayımlanan Tanzimat Fermanı, toplumun yaşama şeklini değiştirmeyi ve sosyalleşme gibi kavramları gündeme getirmiştir (Memlük, 2017). Bu dönemde Sultan Abdülaziz halkın kullanımına açık yeşil alanların yapılmasına karar vermiş ve bu parkların adı "Millet Bahçesi" olarak belirlenmiştir. Toplumun sosyalleşmesini hedefleyen Millet Bahçeleri, Fransa'da yapılmış olan halk bahçeleri örnek alınarak yapılmıştır. Bu bahçelerin ilki 1866 yılında açılan Taksim Millet Bahçesi'dir (Memlük, 2009). Daha sonra Sakarya, Sultanahmet, Kısıklı ve Tepebaşı Millet Bahçeleri halka açılmıştır (Gürbüz, 2009). Osmanlı Dönemi'nde Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra ortaya çıkan millet bahçeleri kavramı günümüzde tekrar kullanılmaya başlamış Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği'nde şu şekilde tanımlanmıştır: "Halkı doğa ile buluşturan, rekreasyonel ihtiyaçları karşılayan, afet anlarında kentin toplanma alanları olarak da kullanılabilen, yer seçimi, alan büyüklüğü, fonksiyonları ve tasarımı gibi konuların Bakanlıkça hazırlanacak Millet Bahçeleri Rehberi'nde belirlendiği büyük yeşil alanlar." (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019). Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 2018 yılında Yeşil Şehir Vizyonu projesi ile millet bahçeleri yaygınlaştırarak şehirlerin yeşil ve doğa dostu olması amaçlanmıştır. T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2020), millet bahçelerinin yapıma amacını şehre estetik, ekolojik ve rekreasyon değeri yüksek açık alanların kazandırılarak şehirleşmenin ortaya çıkardığı çevre sorunlarına karşı yaşam kalitesi yüksek yeşil alanlar üretmek ve bulunduğu şehre özgü peyzaj elemanları kullanılarak şehir kimliğini temsil edecek mekanlar kazandırmak olarak tanımlamıştır. T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nca yapılan açıklamada 2023 yılı itibarıyla ülkemizde 151 adet millet bahçesinin yapımı tamamlanmış, 138 adet millet bahçesinin yapımına devam edilmektedir (URL-1, t.y.). İstanbul'un Ümraniye ilçesinde bulunan Ümraniye Millet Bahçesi'nde yapımı tamamlanmış olan millet bahçelerindendir.

4. Ümraniye İlçe Tarihçesi

Ümraniye, İstanbul'un Anadolu yakasında yer almaktadır. İstanbul'un beşinci, Anadolu yakasının en kalabalık ikinci ilçesidir. 35 mahalleden meydana gelmektedir. Üsküdar, Ataşehir, Sancaktepe, Çekmeköy ve Beykoz ilçeleriyle komşudur.

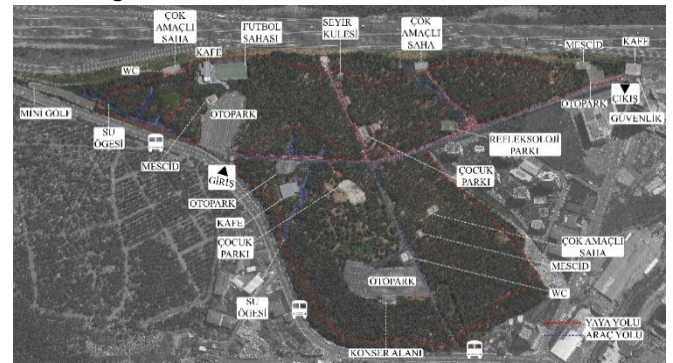
Şekil 1. İstanbul haritasında Ümraniye ilçesi, İnkılap Mahallesi ve Ümraniye Millet Bahçesi (Wikipedia ve Ümraniye Belediyesi)

Ümraniye ilçesi 19. yüzyılda Yalnızservi ve Muhacirköy isimleriyle anılmaktadır (Yüksel ve Erkan, 2018). 1935 yılında Üsküdar-Kısıklı'ya bağlı 570 kişilik bir köydür. 1946 yılında İstanbul-Şile yolunun açılması ve 1950'li yıllarda göçmen nüfusun semte yerleştirilmesi hızlı bir nüfus artışına neden olmuştur. Bu sebepler neticesinde Ümraniye 1960'lı yıllarda köyden kasabaya dönüşmeye başlamıştır (Aslaner, 2021). 1940'ta 501, 1955'te 1.781 ve 1960'ta 7.224'e yükselen nüfus ve istihdam artışı Ümraniye'nin belediyeleşme sürecini başlatmıştır. 1960'ta Ümraniye'nin belediye olması referanduma sunulmuş ve oy birliği ile kabul edilmiştir. 1963 yılında ise ilk belediye seçimi olmuştur. Ümraniye 1966 yılında organize sanayi bölgesi ilan edilmiş ve bölgeye bu dönemde çok sayıda fabrika kurulmuştur. Artan fabrika sayısı inşaat faaliyetlerini de canlandırmış çok sayıda işçi ve ailesi yerleşimini teşvik etmiştir. Artan konut ihtiyacı ise kaçak yapılaşmayı arttırmıştır (Aslaner, 2021; Erder, 2021). 1980 yılında askeri yönetimle belediye vasfını kaybeden Ümraniye 1989 yılında tekrar belediye olmuştur ve 1990 yılında 301bin nüfusa ev sahipliği yapmıştır (Gökburun, 2017).

Elde edilen bilgiler ışığında Ümraniye'nin 1970'li yıllardan itibaren İstanbul'un nüfusu en hızlı yükselen ilçelerinden biri tespit edilmiştir (Erder, 2021). 1990 senesinde 301.257 olan Ümraniye'nin nüfusu, yıllar içinde hızlı artışına devam etmiştir. 2000 yılı itibarıyla, 605.855 kişilik nüfusuyla Ümraniye, Gaziosmanpaşa ve Kadıköy'den sonra İstanbul'un en kalabalık üçüncü ilçesi, Anadolu Yakası'nın ise en kalabalık ikinci ilçesi olmuştur (Gökburun, 2017). 2007 yılında Ümraniye'de bir nüfus patlaması yaşanmıştır. 897.260 kişilik nüfusuyla Kadıköy'ü geçerek İstanbul'un en kalabalık ikinci, Anadolu Yakası'nın ise en kalabalık birinci ilçesi olmuştur. Ancak, veriler incelendiğinde, 2008 yılında Ümraniye nüfusunun 553.935'e düştüğü görülmüştür (TÜİK, 2021). Bunun nedeni, 2008 yılında çıkarılan 5747 sayılı "Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile Ümraniye'nin üçe bölünerek Çekmeköy, Sancaktepe ve Ataşehir belediyelerinin kurulmasıdır. 2008 sonrası dönemde, eski yapıların yenilenmeye başladığı ve binaların 10-15 kata kadar yükseldiği bir evreye geçilmiştir. Yavaş yavaş fabrikalar yerlerini prestijli konut projelerine, alışveriş ve iş merkezlerine bırakmış, böylece Ümraniye'nin kent dokusu değişerek bugünkü görünümüne dönüşümü başlamıştır (Aslaner, 2021). Artan inşaat ve nüfus dolaylı olarak yeşil alanın azalmasına neden olmuştur. Bu bağlamda Ümraniye Millet Bahçesi'nin varlığı önem kazanmaktadır.

5. Ümraniye Millet Bahçesi

Daha önce Hekimbaşı Mesire Alanı olarak kullanılan 2019 yılından itibaren ise millet bahçesi olarak kullanılmaya başlayan Ümraniye Millet Bahçesi İstanbul'un Ümraniye ilçesi, İnkılap Mahallesi, Küçüksu Caddesi'nde bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 323.000 m² yüzölçümüne sahiptir (Şekil 2). Ümraniye Millet Bahçesi'nde futbol, basketbol ve voleybol sahaları, spor tesisi, oyun parkları, spor alanları, macera parkı, gözlem kulesi, mini golf, refleksoloji parkı, seyir terasları, yapay su öğeleri, restoran ve kafeteryalar, büfeler, meyve bahçesi, bisiklet istasyonları, bay ve bayan mescitleri, cami, tuvaletler, çeşmeler, yaklaşık 2.700 metrelik yürüyüş ve bisiklet yolu, 1.000 araç kapasiteli otopark, konser alanı bulunmaktadır (Ümraniye Belediyesi, t.y.). Şekil 2 Ümraniye Millet Bahçesinin halihazır vaziyet planı ve mevcut fonksiyonların yerleşimini infografik harita üzerinde göstermektedir.

Şekil 2. Ümraniye Millet Bahçesi İnfografik Haritası (Yazarlar)

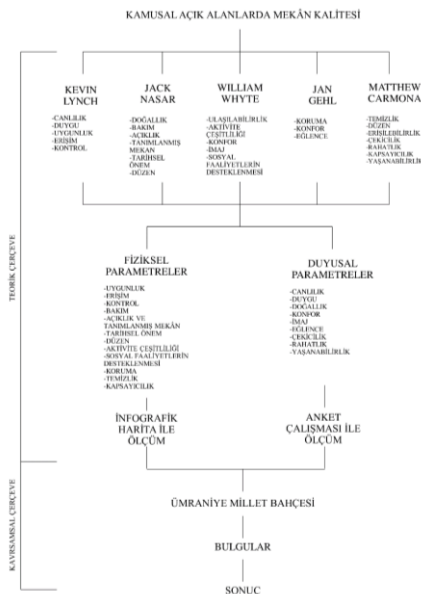
6. Materyal ve Metod

Çalışma kamusal açık alanda mekânsal kaliteyi ölçmeyi amaçlayıp örneklem olarak Ümraniye Millet Bahçesi üzerinde mekân kalitesini irdelemektedir. Alan çalışmasının Ümraniye Millet Bahçesi seçilmesinin birkaç nedeni olarak: son yıllarda hızla artan ilçe nüfusunun Ümraniye'yi olumlu ve olumsuz yönde dönüştürmesi, nüfus artışıyla birlikte ilçenin yapıyı çevre profilinin değişmesi, yüksek katlı binaların, siteleşmenin ve betonlaşmanın artması ile yeşil alanların azalmasıdır. Bu nedenle Ümraniye Millet Bahçesi'nin varlığı daha da önemli hale gelmiştir. Ayrıca, gelişen sanayi ve ticaret faaliyetleri ilçedeki yaşam kalitesini artırmış, sosyokültürel ve gelir sınıfı farklılıkları çoğaltmıştır. Bu durum, Ümraniye Millet Bahçesi'nin kullanıcı profilinin çeşitlenmesine ve kalite ölçümü için daha sağlıklı sonuçların elde edilmesine olanak sağlamaktadır. Buradan yola çıkarak Ümraniye Millet Bahçesi kullanıcı profilleri özelinde kamusal mekânlardaki mekân kalitesine nasıl bir etkisi vardır sorusuna cevap aranmıştır. Sonuç olarak Ümraniye Millet Bahçesinin değeri ve kalite ölçümü için yeterli özelliklere sahip olması örneklem seçilmesine neden olmaktadır.

Araştırmada ilk olarak kamusal mekân, mekân kalitesi, millet bahçeleri, Ümraniye ilçe tarihçesi ve Ümraniye Millet Bahçesi hakkında literatür araştırması yapılmıştır. Mekân kalitesi hakkında yapılan literatür araştırması sırasında mekân kalitesi alanında öncü kuramcıların Kevin Lynch, Jack Nasar, William Whyte, Jan Gehl ve Matthew Carmona teorilerine başvurulmuştur. Bu kuramcılar mekân kalitesi hakkında çeşitli parametreler ortaya koymuşlardır. Kuramcıların ortaya koyduğu parametreler canlılık, duygu, doğallık, konfor, imaj, eğlence, çekicilik, rahatlık ve yaşanabilirlik, uygunluk, erişim, kontrol, bakım, açıklık ve tanımlanmış mekân, tarihsel önem,

düzen, aktivite çeşitliliği, sosyal faaliyetlerin desteklenmesi, koruma, temizlik ve kapsayıcılıktır. Toplamda 20 adet parametre tespit edilmiş olup bahsi geçen parametreler duyuşal ve fiziksel kriterler olarak sınıflandırılmıştır. Fiziksel parametreler 11 adet olup; uygunluk, erişim, kontrol, bakım, açıklık ve tanımlanmış mekân, tarihsel önem, düzen, aktivite çeşitliliği, sosyal faaliyetlerin desteklenmesi, koruma, temizlik ve kapsayıcılıktır. Duyuşal parametreler ise 9 kriteri kapsayıp; canlılık, duygu, doğallık, konfor, imaj, eğlence, çekicilik, rahatlık ve yaşanabilirlikten oluşmaktadır. Araştırma kapsamında, objektif yaklaşımların incelenmesi için fiziksel parametrelere, sübjektif yaklaşımların tespit edilmesi için duyuşal parametrelere başvurulmuştur. Fiziksel parametreler; saha incelemesi ve Şekil 2’de uydu fotoğraflarının birleştirilmesi ile oluşturulan harita üzerine Ümraniye Millet Bahçesi’ndeki verilerin işlenmesi (infografik harita) üzerinden değerlendirilmiştir. Duyuşal parametreler ise mekân kalitesi kriterlerinden oluşan anket soruları ve kullanıcı profilinin yanıtları neticesinde grafikler ile incelenmiştir.

Anket çalışmasında duyuşal parametreler bağlamında evet-hayır soruları hazırlanmıştır. Farklı gün ve saatlerde toplam 90 katılımcıdan oluşan bir anket yapılmıştır. Ankete katılan katılımcıların yaş grupları Dünya Sağlık Örgütü tarafında hazırlanan yaş sınıflaması esas alınarak belirtilmiştir. Bu sınıflama da 0-17 yaş arası ergen, 18-65 yaş arası genç, 66-79 yaş arası orta yaş ve 80-99 yaş arası yaşlı olarak belirlenmiştir (Dünya Sağlık Örgütü). Katılımcılardan 19 kişi (10 kız 9 erkek çocuk) 0-17 yaş aralığında, 51 kişi (26 kadın 25 erkek) 18-65 yaş aralığında, 13 kişi (7 erkek 6 kadın) 66-79 yaş aralığında 7 kişi ise 80-99 yaş aralığındadır. Anket çalışmasında kullanıcılara Ümraniye Millet Bahçesi'nde nasıl hissettikleri, Ümraniye Millet Bahçesi'ni hangi amaçla ziyaret ettikleri, konforlu hissedip hissetmedikleri, mevcut aktiviteleri yeterli bulup bulmadıkları, imaj ve çekiciliğin yeterli olup olmadığını ve alanı yaşanabilir bulup bulmadıkları olmak üzere toplamda 6 Evet-Hayır ile yanıtlanacak sorusu sorulmuştur. Böylece mekân kalitesindeki fiziksel ve duyuşal parametreler nelerdir, millet bahçesi özelinde nasıl ölçülür ve tasarım sürecindeki etkileri nelerdir sorusuna cevap aranmaktadır. Şekil 3 çalışmanın teorik ve kavramsal çerçevesini açıklamaktadır.

Şekil 3. Kavram Haritası (Yazarlar)

7. Bulgular ve Tartışma

7.1 İnfografik Harita ve Saha Görselleri ile Fiziksel Parametrelerin Değerlendirilmesi

7.1.1 Uygunluk

Uygunluk başlığı millet bahçeleri tanımında belirtilen estetik, ekolojik ve rekreasyon değeri yüksek yeşil alan tanımına denilmektedir. Uygunluk olarak değerlendirildiğinde Ümraniye Millet Bahçesi'nde bulunan banklar, kafeler, koşu ve yürüme alanları, otoparklar, bisiklet yolları, su ögesi bulunan yapay şelaleler alanı rekreasyon olma açısından uygun hale getirmektedir. Ekoloji ve sürdürülebilirliğe uygunluk olarak düşünüldüğünde genel olarak alan içindeki yapıların ahşap malzemeden yapılması, mevcut topografyaya müdahale edilmeden tasarlanması ve doğalgazlı mangal alanları uygunluk olarak düşünülebilir. Fakat şehre özgü peyzaj elemanı ve şehir kimliğini temsil eden mekanlar genel anlamda görülmemektedir. Kullanılan kent mobilyaları millet bahçesi kimliğini yansıtmamaktadır. Farklı hava koşulları için uygun değildir. Yağmurlu ve karlı havada yürüyüş ve koşu yapılabilecek kapalı alan bulunmamaktadır. Ayrıca özel gereksinimli kullanıcılar için yürüyüş yolu, sesli, dokunsal bilgilendirme tabelaları bulunmamaktadır.

Şekil 4. Ümraniye Millet Bahçesi Yürüyüş Yolları, Otopark, Mangal, Kafe ve WC Birimleri (Yazarlar)

7.1.2 Erişim

E-80 çevreyolunun ve Küçüksu Caddesi'nin birleşiminde bulunması erişim açısından kolaylık sağlamaktadır. Ayrıca Ümraniye Millet Bahçesi'nin giriş ve çıkışlarında yer alan otobüs durakları, geç saatlere kadar çalışan dolmuş hattı erişimi kolaylaştırmaktadır (Şekil 2-İnfografik Harita). Ümraniye Millet Bahçesi içerisinde birimler arası patikalar ve araç yolları bulunmaktadır.

Şekil 5. Ümraniye Millet Bahçesi Araç ve Yaya Yolu (Yazarlar)

7.1.3 Kontrol ve Bakım

Ümraniye Belediyesi tasarrufunda olan millet bahçesinin bakım, onarım, kontrol ve revizyonları ihale ve belediyenin kendi olanakları olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Alanda bulunan yapıyı çevrenin bakımlı olduğu gözlenmektedir.

Şekil 6. Ümraniye Millet Bahçesi Yeşil Alanlar (Yazarlar)

7.1.4 Açıklık ve Tanımlanmış Mekân

Ümraniye Millet Bahçesi'nin çevresinde bulunan demir parmaklıklar, yeşil bir alan olması, girişte bulunan tabelalar alanı açık ve tanımlanmış bir mekân haline getirmektedir. Ayrıca millet bahçesi içerisindeki yönlendirici tabelalar mekânın açıklığı ve tanımlanmış olmasını artırmaktadır. Fakat özel gereksinimli kullanıcılar için sesli veya dokunsal herhangi bir bilgilendirici cihaz bulunmamaktadır ve yönlendirici yürüyüş yolları bulunmamaktadır.

Şekil 7. Ümraniye Millet Bahçesi Yönlendirme Tabelaları (Yazarlar)

7.1.5 Tarihsel Önem

2019 yılında kullanılmaya başlayan Ümraniye Millet Bahçesi'ne tarihsel olarak herhangi bir önem atfedilememektedir.

7.1.6 Düzen

Ümraniye Millet Bahçesi daha önce mesire alanı olarak kullanıldığı, var olan bir sistemin üzerine inşa edildiği için plan anlamında düzenli değildir. Tasarım ilkeleri topografyaya uygunluk üzerine bina edildiği için genel anlamda bir düzenden söz edilememektedir (Şekil 2-İnfografik Harita).

7.1.7 Aktivite Çeşitliliği

Ümraniye Millet Bahçesi'nde bulunan mini golf sahası, macera parkı, refleksoloji parkı, çok amaçlı futbol sahaları ve çocuk oyun parkları toplumun her yaştan bireyine hitap eden aktiviteler olarak gösterilebilir.

Şekil 8. Ümraniye Millet Bahçesi Futbol Sahası, Çocuk Parkı ve Seyir Kulesi (Yazarlar)

7.1.8 Sosyal Faaliyetlerin Desteklenmesi

Ümraniye Millet Bahçesi'nde bulunan konser alanında yılın çeşitli zamanlarında konser, tiyatro gösterisi ve çocuklara yönelik çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Futbol sahasında Ümraniye Belediyesi Spor Akademisi tarafından kullanılmaktadır. 18 yaş altı futbol turnuvaları düzenlenmektedir.

Şekil 9. Ümraniye Millet Bahçesi Konser Alanı ve Futbol Akademisi (Yazarlar)

7.1.9 Koruma

Ümraniye Millet Bahçesi'nin güvenlik ve koruma işleri Ümraniye Belediyesi tarafından taşeron firmalara ihale edilerek sağlanmaktadır. Girişte ve çıkışta güvenlik kulübeleri bulunmaktadır. Alan gezici güvenlik araçları ile devamlı olarak kontrol edilmektedir. Ayrıca yol tarafında bulunan ses bariyeri alanı gürültü kirliliğinden de korumaktadır.

Şekil 10. Ümraniye Millet Bahçesi Ses Bariyeri ve Güvenlik Kulübesi (Yazarlar)

7.1.10 Temizlik

Ümraniye Millet Bahçesi'nin temizlik işleri Ümraniye Belediyesi tarafından yapılmaktadır. Sahada görevlilerle yapılan görüşmelerde temizlik işlerinin çift vardiya olarak sürdürüldüğü öğrenilmiştir. Ortak kullanım alanlarının yanı sıra aktivite alanlarının temiz olduğu da gözlemlenmiştir.

Şekil 11. Ümraniye Millet Bahçesi Genel Görseller (Yazarlar)

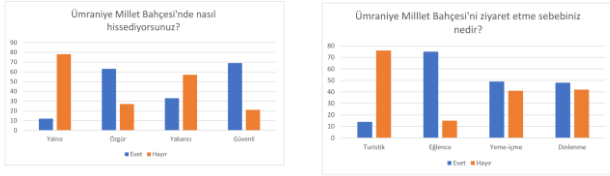
7.1.11 Kapsayıcılık

Ümraniye son yıllarda artan nüfus kullanıcıları arasında her yaştan, her türlü sosyal sınıftan ve gelir grubundan insan bulunmaktadır. Fakat özel gereksinimli kullanıcılar için gereksinimleri karşılayamadığı için tercih edilmediği gözlemlenmiştir.

7.2 Anket Çalışması ile Duyusal Parametrelerin Değerlendirilmesi

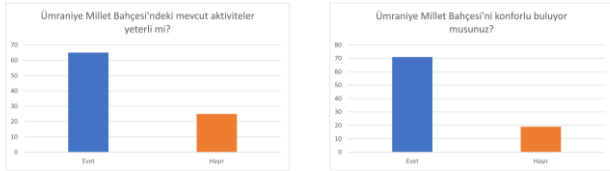
Anket çalışmasında duyuşal parametrelerin ölçümü bağlamında kullanıcılara Ümraniye Millet Bahçesi'nde nasıl hissettikleri, alanı hangi amaçla ziyaret ettikleri, konforlu hissedip hissetmedikleri, mevcut aktiviteleri yeterli bulup bulmadıkları, imaj ve çekiciliği yeterli bulup bulmadıkları ve alanı yaşanabilir bulup bulmadıkları olmak üzere toplam 6 soru sorulmuştur. Birinci soru: Ümraniye Millet Bahçesi'nde yalnız hissetmeye 12 kişi evet 78 kişi hayır cevabını, özgür hissetmeye 62 kişi evet 28 kişi hayır, yabancı hissetmeye 32 kişi evet 58 kişi hayır, güvenli hissetmeye 69 kişi evet 21 kişi hayır cevabını vermiştir (Şekil 12). Yanıtlar alanın kullanıcılar tarafından güvenilir olduğu, kullanıcıların özgürce alanda dolaşmalarını, yönlendirme elemanları sayesinde yabancılaşma çekmeden ve yalnızlık hissetmeden destinasyonlara

ulaşmalarını ortaya koymaktadır. Ziyaret sebebi sorusunda turistik amaçlı ziyarete 14 kişi evet 76 kişi hayır, eğlence amaçlı ziyarete 75 kişi evet 15 kişi hayır, yeme ve içme amaçlı ziyarete 49 kişi evet 41 kişi hayır, dinlenme amaçlı ziyarete 48 kişi evet 42 kişi hayır cevabını vermiştir (Şekil 12). Bu soru neticesinde alanın daha çok yerli vatandaşlar tarafından kullanımı tespit edilip, kullanım sıklığının eğlence amaçlı olduğunu ön plana çıkarmaktadır.

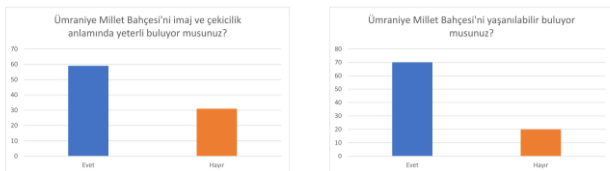
Şekil 12. Ümraniye Millet Bahçesi Anket Grafikleri (Yazarlar)

Ümraniye Millet Bahçesi'nde Aktivitelerin yeterli olup olmadığı sorusuna 65 kişi evet 25 kişi hayır cevabını vermiştir. Konforlu hissetme sorusuna 71 kişi evet 19 kişi hayır cevabını vermiştir. Kullanıcıların geneli bulunan aktiviteleri yeterli görüp alanı konforlu buluyorlardır (Şekil 13).

Şekil 13. Ümraniye Millet Bahçesi Anket Grafikleri (Yazarlar)

Ümraniye Millet Bahçesi'ni imaj ve çekicilik anlamında yeterli bulma sorusuna 59 kişi evet 31 kişi hayır cevabını vermiştir. Son olarak Ümraniye Millet Bahçesi'ni yaşanabilir bulma sorusuna 70 kişi evet 20 kişi hayır cevabını vermiştir. Kullanıcıların çoğunluğu mekânı park kavramındaki tanımlanan yeşil alan imajına uygun bulup, Millet Bahçesini çekici bulmaktadırlar. Yaşanabilir mekân kavramı geniş kapsamlı olup, sosyo-ekonomik değerler, çevresel faktörler, sürdürülebilirlik ve erişilebilirlik kavramlarını içermektedir. Bu bağlamda anket sorusunun Kullanıcılar tarafından çoğunlukla sosyallik ve çevreye duyarlılık faktörünü dikkate alarak Ümraniye millet Bahçesini yaşanabilir alan olarak nitelendirmektedirler (Şekil 14).

Şekil 14. Ümraniye Millet Bahçesi Anket Grafikleri (Yazarlar)

8. Sonuç ve Öneriler

Kamusal açık mekânlar, şehirdeki tüm kullanıcılar tarafından paylaşılan ortak alan deneyimi olarak nitelendirilip mekân kalitesi bu deneyimlerin niteliğini belirler. Millet bahçeleri, Tanzimat Fermanı döneminden beri var olmakla birlikte, günümüzde artan yapılaşma ve yeşil alan ihtiyacı nedeniyle yeniden önem kazanmıştır. Bu bağlamda Ümraniye'deki millet bahçesi Ümraniye ilçesinin yeşil alan ihtiyacını önemli

bir ölçüde temin ettiğinden önem arz etmektedir. Ümraniye Millet Bahçesi mekân kalitesi değerlendirmesinde: fiziksel parametrelerinin infografik harita ve saha görselleri analizi ve duysal parametrelerinin anket çalışması sonucunda elde edilen bulgulara dayanarak aşağıdaki listelenen maddeler tespit edilmiştir;

- Uygunluk açısından millet bahçeleri rehberinde belirtilen estetik, ekolojik ve rekreasyon başlıkları özelinde fiziki olarak rekreasyon alanı gereksinimlerine uygun olduğu gözlenmektedir. Anket sonuçlarından estetik değerin yeterli olduğu, ekolojik açıdan yapıli çevrede ahşap kullanılması, doğalgazlı mangalların kullanılması ve topografyanın müdahale edilmeden kullanılması bakımından ekolojik olduğu tespit edilmiştir. Fakat herhangi bir kapalı ya da yarı kapalı alan bulunmadığı için farklı hava koşullarında da kullanım için uygun değildir. Ayrıca şehir kimliğini temsil eden elemanların kullanılmadığı gözlenmektedir.
- Millet bahçesine dışardan erişimde sorun görülmesi de millet bahçesi içindeki birimler arası erişim alanının büyüklüğü göz önüne alındığında problemlidir. Ayrıca topografyaya müdahale edilmeden tasarlama yaklaşımı sebebiyle birimler arasındaki patika veya yolların olmaması ulaşımı zorlaştırıp plan bağlamında düzensizliğe neden olmaktadır.
- Anket çalışması ve görsellerden elde edilen bulgular: kullanıcıların mekânı bakımlı, konforlu, özgür, tanımlanmış, temiz, aktivite çeşitliliği açısından yeterli, güvenli bulunduğu görülmektedir. Ayrıca çevresiyle vakit geçirebildiği, sosyal faaliyetleri desteklemesi açısından uygun, rahat, günlük kullanıma uygun, yaşanılabilir ve eğlenceli bulunduğu görülmektedir.
- Carmona'nın yaşanabilirlik ve erişebilirlik parametreleri incelendiğinde, yaşanabilirlikten bahsedince, sosyallik, çevreye duyarlı olması, motorsuz ve yaya erişime olanak verecek destinasyonlar arasındaki ulaşım bağlantılarının güçlü olması, engelli, çocuklar ve yaşlıların aktivitelerle kolay erişebilmeleri amaçlanmaktadır. Bu koşulları sağlayan mekanlar ayrıca kapsayıcılık terimini de sağlamaktadır. Kapsayıcılık bağlamında değerlendirildiğinde özel gereksinimli vatandaşlara yönelik yönlendirme ve erişim elemanlarında eksiklikler tespit edilmiştir. Özel gereksinimi olan kullanıcılar engelli bireyler, çocuklar ve yaşlılar olarak sınıflandırılabilir. Yaşlıların kullanımı için alanın büyüklüğü göz önüne alındığında yeterli servis imkanlarının bulunmaması ve topografyada kullanıma uygun erişim yollarının olmaması söz konusu kesimin kullanımını zorlaştırmaktadır. Aktivite alanları ve birimler arasında çeşitli durakların yapılması, elektrikli taşıma araçları ile kullanıcıların ulaşımının sağlanması önerilmektedir. Yaşlılar için uygun aralıklarla yapılmış gölgelik dinlenme noktaları, uygun genişlikte düz yürüyüş yolları, kaymaz zemin malzemeleri ve düşük efor gerektiren, erişime uygun tuvaletlerin yapılması önem arz etmektedir.
- Engelli bireyler için uygun eğim açısına sahip rampalar, yer döşemelerinde yön gösteren dokunsal yüzeyler, Braille alfabeli bilgilendirme tabelaları, sesli yönlendirme sistemleri ve tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun

oturma alanları önerilmektedir.

- Çocuklar için düşmeyi önleyici kauçuk zemin kaplamaları, özel durumu olan çocuklar için (Örn. Otizm çocuklar) tasarlanmış oyun üniteleri, oyun alanları çevresinde güvenlik bariyerleri ve ebeveynler için gölgelikli yarı-açık oturma alanlarının tasarımı alanın daha kullanışlı hale gelmesini sağlayacaktır.
- Alanın farklı hava koşullarında da kullanılabilmesi için kapalı ya da yarı kapalı alanların yapılması gerekmektedir. Yenilenebilir enerji kaynakları kullanımı ile bu alanlar desteklenip kendi enerjisini de bu sayede temin edebilir. Yağmur ve kötü hava koşullarına karşı, millet bahçesindeki bazı açık alanların üzeri çeşitli açılarda tasarlanmış sabit veya hareketli çatılarla örtülebilir. Bu çatılar, suyun tahliye edilmesini sağlayacak eğimlere sahip olmalı, aynı zamanda güneş ışığını engellemeyecek şekilde geçirgen malzemelerle tasarlanmalıdır. Ayrıca, alanın bazı bölgelerinde yağmur suyunun birikmesini engelleyecek drenaj sistemleri uygulanarak, suyun etkin bir şekilde tahliye edilmesi sağlanmalıdır.
- Jan Gehl'in konforlu mekân tanımına göre, güneşten korunma için geniş ve gölgelik kent mobilyaları, pergolalar veya tente sistemleri kullanılabilir. Bu yapılar, kullanıcıların güneş ışınlarından korunmasını sağlarken, aynı zamanda alanın estetik bütünlüğünü bozmadan doğal ışığın içeri girmesine olanak tanıyabilir. Tüm bu önlemler, açık alanların her türlü hava koşulunda kullanılabilirliğini artırarak, yıl boyu fonksiyonel ve konforlu bir deneyim sunacaktır.
- Şehrin simgesi olabilecek yapılar ve çeşitli tasarımlar ile şehrin özünü yansıtacak elemanların bulunması da Millet Bahçesinin imajını olumlu açıdan etkileyip, önem arz etmektedir.

Ümraniye Millet Bahçesi'nin fiziksel ve duyuşal parametreleri ele alınarak incelenmesi, kamusal alan tasarımında mekân kalitesi kriterlerinin etkilerini çözümlemek için yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kamusal alanların etkili biçimde tasarlanabilmesi için tasarım süreçlerinde mekân kalitesi unsurlarının kullanımı, kullanıcıların yaşam kalitesini artırmak adına önemli rol oynamaktadır. Bahçelerde kullanılan doğal materyaller, bitki örtüsü, su unsurları ve peyzaj tasarımının insanın fiziksel ve duyuşal durumunu iyileştiren olumlu etkileri olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, doğal ışık, gölgelik alanlar, yürüyüş yolları, dinlenme alanları ve su öğeleri, insanların stres seviyelerini düşürür, dinlenmelerine yardımcı olur ve genel refahlarını artırır. Ayrıca, tasarımda ekolojik unsurların ön plana çıkarılması, biyolojik çeşitliliği koruyarak, çevresel sürdürülebilirliğe de katkı sağlamaktadır. Bu unsurlar, doğanın dengeli bir şekilde entegre edildiği ve kullanıcıların çeşitli duyuşal deneyimler yaşadığı alanlar yaratmak için kritik bir rol oynamaktadır. Ümraniye Millet Bahçesi tasarımında kullanılan unsurların kullanıcılar üzerindeki fiziksel ve duyuşal etkilerini anlamak, gelecekteki millet bahçesi projelerinin daha insan odaklı, ekolojik ve estetik olmasını sağlamak açısından önem taşımaktadır. Bu tür projeler, sadece çevresel sürdürülebilirlik amacı gütmekle kısıtlı kalmayıp, aynı zamanda bireylerin doğa ile etkileşimlerini, ruhsal ve bedensel sağlıklarını da göz önünde

bulundurmalıdır. Bu çalışma gelecekteki millet bahçeleri projelerinde, kullanıcıların fiziksel ihtiyaçları dışında, onların duyuşal ve estetik zevklerine hitap ederek, daha sağlıklı ve sürdürülebilir yaşam alanları yaratılmasını öngörmektedir.

Kaynaklar

- Arendt, H. (2021). *İnsanlık Durumu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aslaner, S. (2021). Ümraniye'nin İdari Gelişimi: Bir Mahalli Tarihçe (ss. 46-83). İstanbul: Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları.
- Benevolo, L. (1980). *The History of the City*. London: Scolar Press.
- Bolund, P. ve Hunhammar, S. (1999). Ecosystem services in urban areas. *Ecological Economics*, 29(2), 293-301. doi:https://doi.org/10.1016/S0921-8009(99)00013-0
- Carmona, M. (2010). Contemporary Public Space, Part Two: Classification. *Journal of Urban Design*, 15(2), 157-173. doi:10.1080/13574801003638111
- Carmona, M., De Magalhães, C. ve Hammond, L. (2008). Public Space: The Management Dimension. *Public Space: The Management Dimension*, 1-232. doi:10.4324/9780203927229
- Chen, W. Y. ve Jim, C. Y. (2008). Cost-benefit analysis of the leisure value of urban greening in the new Chinese city of Zhuhai. *Cities*, 25(5), 298-309. doi:https://doi.org/10.1016/j.cities.2008.06.002
- Çelik, F. (2019). Geç Osmanlı Dönemi Kentsel Mekanda Batılılaşma Etkileri: Konya Millet Bahçesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (44), 331-350. doi:10.21563/sutad.511681
- Das, D. (2008). Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati. *Social Indicators Research*, 88, 297-310. doi:10.1007/s11205-007-9191-6
- de Souza e Silva, A. ve Frith, J. (2012). *Mobile Interfaces in Public Spaces: Locational Privacy, Control, and Urban Sociability. Mobile Interfaces in Public Spaces: Locational Privacy, Control, and Urban Sociability*. London: Routledge. doi:10.4324/9780203123966
- Erder, S. (2021). *İstanbul'a Bir Kent Kondu: Ümraniye*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gehl, J. ve Gemzöe, L. (2004). *Public spaces - public life*. Arkitektens Forlag.
- Gökburun, İ. (2017). *1950-2015 Yılları Arasında İstanbul'da Nüfus Hareketleri*. (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gültekin, E. (1991). *Bahçe ve Peyzaj Sanatı Tarihi*. Adana: Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Ofset ve Teksir Atölyesi.
- Gültekin, N. (2015). *Batılılaşmanın Uzantısında Kent Bahçeleri Giresun Memleket Millet Bahçesi*. Türkiye.
- Gürbüz, E. (2009). *Tarih İçerisinde İstanbul'daki Mesire Olgusu ve Mesire Alanlarının Geçirdikleri Değişimin Kağıthane Mesiresi Örneği Üzerinden İrdelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fen Bilimleri Enstitüsü İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Gürkaş, T. (2003). *Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Kamusal Yeşil Alanın Doğuşu*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fen Bilimleri Enstitüsü, Yıldız Teknik Üniversitesi İstanbul.
- Habermas, J. (2018). *Kamusal alanın yapısal dönüşümü. İletişim yayınları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hayter, J. A. (2006). *Places for People 2004 - Melbourne, Australia by Gehl Architects and the City of Melbourne. Places*, 18(3).
- Hou, J. (2010). *Insurgent Public Space: Guerrilla Urbanism and the Remaking of Contemporary Cities*.
- İmert, H. (2021). Ecological Configuration At Glampings In The Context of Sustainability - Review And Proposal Of

- A Design Model. *Research & Reviews in Architecture, Planning and Design*, 1(August), 49-66.
- İnceoğlu, M. (2007). *Kentsel açık mekânların kalite açısından değerlendirilmesine yönelik bir yaklaşım: İstanbul meydanlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora,tezi). FenBilimleriEnstitüsü, İstanbul.
- İnceoğlu, M. ve Aytuğ, A. (2009). The Concept of Urban Space Quality. *Megaron / Yıldız Technical University, Faculty of Architecture E-Journal*, 4(3), 131-146. <https://dx.doi.org/> adresinden erişildi.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Random House.
- Jensen, M. B., Persson, B., Guldager, S., Reeh, U. ve Nilsson, K. (2000). Green structure and sustainability — developing a tool for local planning. *Landscape and Urban Planning*, 52(2), 117-133. doi:[https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(00\)00127-4](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(00)00127-4)
- Kerem Öztürk, Z., Ferah, B. ve Tunca, C. (2022). Tarihi yarımada semt parkları örneklerinde mekânsal kalite farklılıklarının PPS Mekân Diyagramı Üzerinden Değerlendirilmesi. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, 4(1), 54-65.
- Low, S. ve Smith, N. (2005). *The Politics of Public Space*.
- Lynch, K. (1981). *A Theory of Good City Form*. MIT Press (MA).
- Madanipour, A. (2015). Urban Design and Public Space. J. D. Wright (Ed.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)* içinde (ss. 789-794). Oxford: Elsevier. doi:<https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.74049-9>
- Memlük, Y. (2009). Bulvarın Yeşil Parçaları. *Cumhuriyet Devriminin Yolu Atatürk Bulvarı* içinde. Ankara: Koleksiyoncular Derneği.
- Memlük, Y. (2017). Osmanlı Modernleşmesi ile Ortaya Çıkan Bir Kentsel Mekân Olarak Millet Bahçeleri. 19 Ekim 2024 tarihinde <https://www.skb.gov.tr/osmanli-modernlesmesi-ile-ortaya-cikan-bir-kentsel-mekan-olarak-millet-bahceleri/> adresinden erişildi.
- Morris, A. E. J. (2013). *History of Urban Form Before the Industrial Revolution*. Routledge. doi:10.4324/9781315841199
- Nasar, J. L. (1998). *The Evaluative Image of the City*. SAGE Publications.
- Orum, A., Neal, Z. ve Editors. (2010). Common Ground? Readings and Reflections on Public Space. doi:10.4324/9780203873960
- Ozdemir, Y. ve Ozdemir, S. (2019). Parkların Erişilebilirlikleri Üzerine Bir Araştırma: Fındıkzade Çukurbostan Yaşam Parkı Örneği. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 53-57.
- Parkinson, J. (2012). *Democracy and Public Space: The Physical Sites of Democratic Performance*. doi:10.1093/acprof:osobl/9780199214563.001.0001
- Sadeh, E. (2010). *The Politics of Space*. Routledge. doi:10.4324/9780203839386
- Sanesi, G., Laforteza, R. ve Bonnes, M. (2006). Comparison of two different approaches for assessing the psychological and social dimensions of green spaces. *Urban Forestry & Urban Greening*, 5, 121-129. doi:10.1016/j.ufug.2006.06.001
- Sherer, P. (2003). The Benefits of Parks: Why America Needs More City Parks and Open Space. *trust public land*.
- Tanyeli, U. (2011). Mimarlık gündelik yaşamla ilişkisini nasıl keser? . *Mimarlık ve Gündelik Yaşam* içinde (C. Dosya 27). Ankara.
- Tazebay, İ. ve Akpınar, N. (2010). Türk Kültüründe Bahçe. *Bilgi Dergisi*, 54, 243-253.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2019). *Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Sayı: 30701*. Ankara.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2020). *Millet Bahçeleri Rehberi*. Ankara.
- TDK. (2024). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. 19 Ekim 2024 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Tekeli, İ. ve Kahraman, H. B. (1999). Katılımcı demokrasi, kamusal alan ve yerel yönetim. *Demokrasi Kitaplığı Arayışlar, Tartışmalar, Deneyimler Dizisi*; 2. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- URL-1. (t.y.). T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. 19 Ekim 2024 tarihinde <https://www.csb.gov.tr/bakan-ozhaseki-81-ilimize-100-milyon-metre-kare-millet-bahcesi-kazandirmak-icin-calismalarimizi-araliksiz-surduruyoruz-bakanlik-faaliyetleri-38709> adresinden erişildi.
- Uzgoren, G. (2016). A comparative study on the relationship between quality of space and urban space activities in the public open spaces. *MEGARON / Yıldız Technical University, Faculty of Architecture E-Journal*. doi:10.5505/megaron.2016.42650
- Ümraniye Belediyesi. (t.y.). Ümraniye Millet Bahçesi. 19 Ekim 2024 tarihinde <https://www.umraniye.bel.tr/tesis/umraniye-millet-bahcesi> adresinden erişildi.
- Watson, S. (2013). *City Publics*. London: Routledge. doi:10.4324/9780203962954
- Whyte, W. (2000). *The social life of small urban spaces*. Washington, D.C. : Conservation Foundation, [1980] ©1980. <https://search.library.wisc.edu/catalog/999547142202121> adresinden erişildi.
- Yüksel, A. ve Erkan, D. (2018). *Kuruluştan Cumhuriyete Ümraniye Tarihi I*. İstanbul: Ümraniye Belediyesi Yayınları.